

УДК 006.01:623.4

ЩОДО ОБ'ЄКТІВ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ, ЯКІ МОЖУТЬ НАЛЕЖАТИ ДО СФЕРИ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ

Олександр Зайківський,
старший науковий співробітник НДІ інтелектуальної власності НАПрН України

Розглянуто об'єкти права інтелектуальної власності, які можуть належати до сфери національної безпеки, та проведено попередній кількісний аналіз щодо визначення можливої кількості патентів, які потенційно можуть розглядатися на предмет віднесення до сфери національної безпеки і оборони. Зазначено необхідність прийняття закону про об'єкти права інтелектуальної власності у сфері національної безпеки і оборони.

Ключові слова: інтелектуальна власність, сфера національної безпеки і оборони, об'єкти права інтелектуальної власності, озброєння та військова техніка, міжнародна патентна класифікація

Національна безпека останнім часом усе частіше потрапляє у сферу інтересів науковців, які досліджують різні проблемні питання її забезпечення, що цілком зрозуміло з огляду на гібридну агресію, розв'язану проти нашої країни. Розглядаються всі складові національної безпеки — економічна, оборонна, наукова, гуманітарна, соціальна тощо. Проте є чимало питань, які залишаються поза увагою науковців, а відтак не вирішуються в практичній діяльності щодо забезпечення національної безпеки та оборони. До таких питань належить невизначеність ролі інтелектуальної влас-

ності у сфері національної безпеки. Зокрема не визначено, які об'єкти права інтелектуальної власності можуть належати до сфери національної безпеки та яким чином щодо них мають діяти суб'єкти забезпечення національної безпеки. Це тим більш актуально через можливість широкомасштабного вторг-

Олександр Оністрат,
старший науковий співробітник НДІ інтелектуальної власності НАПрН України, кандидат технічних наук

нення Росії, коли доведеться мобілізувати всі ресурси держави — людські, матеріальні та навіть нематеріальні. Адже відповідно до Конституції України [1] з мотивів суспільної необхідності може бути застосоване примусове відчуження об'єктів права приватної власності, до яких належать і об'єкти права інтелектуальної власності (далі — ОПІВ). А національна безпека і оборона і є найголовнішою суспільною необхідністю. Крім того, відповідно до ст. 17 Закону України «Про оборону України» [2] в умовах воєнного стану допускається примусове вилучення приватного майна та відчуження об'єктів права приватної власності громадян з наступним повним відшкодуванням їх вартості у порядку та терміни, встановлені Кабінетом Міністрів України. Проте наразі навіть теоретично не визначено, які саме ОПІВ і скільки їх може підлягати вилученню.

Необхідний рівень обороноздатності держави досягається у спосіб формування та реалізації військово-технічної та оборонно-промислової політики. Метою останньої є розроблення та виробництво озброєння та військової техніки (далі — ОВТ) і оснащення ними Збройних сил України та інших військових формувань.

Важливою складовою забезпечення обороноздатності держави, а значить і національної безпеки, є також міжнародне військово-технічне співробітництво (далі — ВТС). До основних завдань ВТС належить, у першу чергу, забезпечення вітчизняного оборонно-промислового комплексу (далі — ОПК) елементами ОВТ, що не виробляються в Україні, а також поставка вітчизняних розробок ОВТ на експорт. Чимало фахівців зазначають, що для українських експортерів значною проблемою є незахищеність інтелектуальної власності, що теж впливає на національну безпеку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання національної безпеки перебувають у фокусі досліджень провідних українських науковців, серед яких В. Горбулін, А. Ка-

чинський, В. Ліпкан, І. Онїщенко, С. Жук, М. Сунгуровський, О. Мельник, В. Бегма, О. Свергунов, А. Сухорук, Я. Жаліло, В. Бадрак та інші [3–8], що свідчить про значний науковий інтерес до цієї проблематики.

Однак питання, пов'язані з визначенням ролі інтелектуальної власності у сфері національної безпеки, розглядаються в основному крізь призму здійснення міжнародного ВТС.

Фахівці зазначають, що ринок озброєння дедалі більше орієнтується на закупівлю ефективних технологічних рішень. Передача технологій стає невід'ємною частиною більшості збройових контрактів, замовники все частіше мають намір одержувати разом із продукцією доступ до технологій її виробництва. Однак відсутність в Україні досвіду в торгівлі технологіями призводить до ситуацій, коли за безцінь передаються замовникам технології оборонного призначення [4–6].

Більшість експертів схиляється до думки, що експорт конкретної військової технології доцільно здійснювати тільки в тому разі, якщо інші альтернативи використання технології (наприклад виробництво й експорт готової продукції) є менш вигідними. Інакше втрата ключових військових технологій може мати значний негативний вплив не тільки на економічну, а й на інші сфери національної безпеки України.

Фахівці Національного інституту стратегічних досліджень акцентують увагу на важливості вирішення цих проблем на рівні вдосконалення законодавства стосовно охорони права інтелектуальної власності на результати наукових досліджень, створених і використаних під час розробок ОВТ, та посилення контролю за передачею інтелектуальної власності при ВТС [7].

До такого ж висновку приходять і Г. Андрощук, який зробив вагомий внесок у дослідження проблем інтелектуальної власності, зокрема і в оборонній сфері. Він зазначає, що «відсутність повноцінної нормативно-правової бази,

що регламентує дії юридичних і фізичних осіб у частині комерціалізації інтелектуальної власності, технологій подвійного призначення, створює передумови до того, що оборонні підприємства практично не займаються правовою охороною об'єктів інтелектуальної власності, створених в процесі виконання оборонного замовлення» [8].

Автор також вказує, що низькі показники патентування українських винаходів у зарубіжних країнах свідчать про патентну незахищеність продукції, що експортується з України, та обумовлює суттєві ризики її експорту. Тому гостро постає проблема несанкціонованого копіювання продукції військового призначення [8].

Питання інтелектуальної власності, зокрема проблеми регулювання відносин у сфері службових винаходів, проблемні питання щодо майнових прав на об'єкти права інтелектуальної власності, що створені з використанням державних коштів, а також щодо права держави на об'єкти права інтелектуальної власності досліджували такі вітчизняні науковці, як Г. Андрощук, О. Бутнік-Сіверський, Ю. Капіца, Н. Мироненко, О. Орлюк, Б. Падучак, П. Цибульов та інші [9–24].

Зокрема Г. Андрощук проаналізував економіко-правовий інститут патентного права, процес становлення інституту службового винахідництва в сучасному патентному праві, розвиток його законодавчого регулювання в економічно розвинених державах і дав правову характеристику поняттю та ознакам службового винаходу, економіко-правовий механізм привласнення винаходів роботодавцем тощо [9].

Як зазначає П. Цибульов, українські закони чітко не визначають, кому належать майнові права на об'єкти інтелектуальної власності, що створені з використанням державних коштів. Унаслідок цього виникають проблеми при комерціалізації цих прав. Розробник не буде зацікавлений у комерціалізації прав, що йому не належать, а держава не має дієвого механізму для їх комер-

ціалізації. Тому пошук оптимальної моделі розподілу майнових прав на об'єкти інтелектуальної власності, що створені з використанням державних коштів між розробником і державою, а також закріплення її нормами закону є актуальним завданням [17].

Інші фахівці, досліджуючи обмеження, які накладаються законодавством на використання об'єктів права інтелектуальної власності, зазначають, що держава з метою захисту державних інтересів у сфері інтелектуальної власності має встановлювати певні обмеження щодо використання приватної, у тому числі інтелектуальної, власності.

На погляд авторів, доцільно також встановити обмеження стосовно ОПІВ, що відносяться до сфери національної безпеки і оборони [20–24].

Зазначається також, що чинні закони не забезпечують належної правової охорони інтелектуальній власності, що стосується національної безпеки, зокрема не визначено правовий статус ОПІВ, які створено за рахунок коштів Державного бюджету України або відносяться до сфери національної безпеки і оборони.

Автори акцентують увагу на тому, що потребує спеціального статусу правова охорона ОПІВ воєнного, спеціального та подвійного призначення, зокрема визначення ОПІВ, які можуть бути віднесені до сфери державної безпеки [20].

За висновками авторів, національна безпека неможлива без розгляду інтелектуальної власності як складової частини національної безпеки, оскільки інтелектуальна власність відіграє важливу роль у забезпеченні обороноздатності держави, особливо при розробленні ОВТ та здійсненні міжнародного ВТС [24].

Однак, незважаючи на певну кількість наукових праць з цієї проблеми, питання щодо об'єктів права інтелектуальної власності у сфері національної безпеки і нині залишаються невирішеними.

Тому зростає потреба в теоретичних дослідженнях щодо визначення ролі ін-

телектуальної власності у сфері національної безпеки та оборони, що й визначає актуальність цієї публікації.

Метою статті є дослідження можливого підходу для проведення кількісного аналізу об'єктів права інтелектуальної власності, що можуть належати до сфери національної безпеки, зокрема до оборонної, оскільки саме ця сфера в сучасних умовах відіграє вирішальну роль щодо забезпечення існування нашої держави.

Щоб виконати цю визначальну функцію, необхідно, щоб Збройні сили України та інші військові формування були забезпечені належним чином усіма засобами для виконання своїх функцій. Головну роль у цьому забезпеченні відіграють ОВТ, які розробляються та представляються підприємствами оборонно-промислового комплексу. Причому ОВТ має бути новітнім, розробленим на основі передових технологій, які, відповідно, містять ОПІВ. Тому необхідно вирішити питання ефективного захисту прав на ОПІВ, що використовуються при розробленні нових зразків ОВТ або їх модернізації.

Особливої уваги заслуговує проблема впровадження в законодавство України концепції охорони інтелектуальної власності, що безпосередньо стосується національної безпеки та захисту інтересів держави при створенні ОПІВ в оборонній сфері, у тому числі й на всіх етапах розроблення і виробництва ОВТ [20–24].

Сергій Грінченко ще у 2005 році цілком слушно зазначив, що «високі технології повинні стати фундаментом національної безпеки України. Наукові організації й підприємства вітчизняного оборонно-промислового комплексу, що створюють наукомістку продукцію не тільки військового, але й подвійного, а також цивільного призначення, здатні зіграти локомотивну роль в освоєнні передових технологій і в реалізації великих промислових проєктів в інтересах інноваційного розвитку нашої економіки в цілому. Така мета, що не раз декларувалася з най-

вищих трибун. Але шлях для оптимального рішення цього завдання в країні так і не визначений» [25].

Отже, саме високі технології мають належати до сфери національної безпеки і оборони.

Закон України «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій» [26] наводить визначення високих технологій — це «технології, розроблені на основі новітніх наукових знань, які за своїм технологічним рівнем перевищують кращі вітчизняні та іноземні аналоги і конкурентоспроможні на світовому ринку наукомісткої продукції». А об'єкт технології — «наукові та науково-прикладні результати, об'єкти права інтелектуальної власності (зокрема, винаходи, корисні моделі, твори наукового, технічного характеру, комп'ютерні програми, комерційні таємниці), ноу-хау, в яких відображено перелік, строки, порядок та послідовність виконання операцій, процесу виробництва та/або реалізації і зберігання продукції, надання послуг» [26].

Таким чином, ОПІВ становлять основу високих технологій і саме їх необхідно розглядати стосовно можливості та доцільності віднесення до сфери національної безпеки і оборони.

Оскільки сфера національної безпеки і оборони надзвичайно широка, то в одній публікації неможливо розглянути ОПІВ, що можуть належати до різних сфер національної безпеки. Тому будемо розглядати ОПІВ, які можуть використовуватися при розробці та модернізації ОВТ.

У Цивільному кодексі України [27] наведено повний перелік ОПІВ, проте при розробці ОВТ використовуються в основному об'єкти промислової власності, зокрема винаходи, корисні моделі, компонування (топографії) інтегральних мікросхем, комерційні таємниці. Об'єкти авторського права теж можуть використовуватися, зокрема комп'ютерні програми, бази даних, карти, плани, ескізи, що стосуються науки. Однак питання щодо того, скільки ОПІВ і які кон-

кретно можуть належати саме до сфери національної безпеки, науковцями не досліджувалося.

Так, П. Цибульов, вивчаючи питання розподілу майнових прав на ОПІВ, що створені з використанням державних коштів, робить висновок про те, що «держава не має механізму використання десятків тисяч об'єктів інтелектуальної власності, які щорічно створюються переважно за державні кошти» [17].

Стосовно можливості управління ОПІВ можемо додати лише те, що держава не тільки не в змозі, а навіть не виявляє бажання займатися цим. Вважаємо за доцільне дослідити істинність висновку про десятки тисяч об'єктів, а також те, скільки цих об'єктів можуть належати до сфери національної безпеки, зокрема оборонної сфери.

Для цього скористаємося статистичними даними державного підприємства «Український інститут інтелектуальної власності» (Укрпатент). На вебсайті Укрпатенту [28] зазначено, що станом на 1 березня 2018 року (з 1992 року) до державних реєстрів внесено 523 519 охоронних документів на об'єкти промислової власності:

- 121 197 патентів на винаходи;
- 123 624 патенти на корисні моделі;
- 36 389 патентів на промислові зразки;
- 239 154 свідоцтва на знаки для това-

рів і послуг з урахуванням розділених реєстрацій;

- 13 свідоцтв на топографії ІМС;
- 3 112 кваліфікованих зазначень походження товарів;
- 30 свідоцтв на право використання зареєстрованих кваліфікованих зазначень походження товарів.

Оскільки при розробці ОВТ використовуються в основному винаходи та корисні моделі, то саме їх і будемо розглядати. Усього на ці об'єкти зареєстровано 244 821 патент, причому у співвідношенні приблизно 50 на 50. Це важливо при проведенні подальшого аналізу. Зазначимо також, що в реєстрі вказано як чинні патенти, так і ті, що з різних причин втратили чинність. За даними річного звіту Укрпатенту [28], за 2016 рік кількість чинних патентів щорічно становить близько 25 тисяч. Для аналізу патентів на винаходи та корисні моделі скористаємося спеціалізованою базою даних Укрпатенту «Винаходи (корисні моделі) в Україні» [29]. Ця база побудована на основі Міжнародної патентної класифікації (далі — МПК), яка складається з 8 розділів. Для пошуку патентів за відповідним розділом достатньо ввести в поле запиту індекс розділу та запустити пошук. Розподіл патентів, внесених до державного реєстру, за розділами МПК наведено в таблиці 1.

Таблиця 1

Розподіл патентів за розділами МПК

Розділ	Назва розділу	К-ть патентів у розділі	Відсоток загальної к-ті патентів
A	ЖИТТЄВІ ПОТРЕБИ ЛЮДИНИ	87214	30,0
B	ВИКОНУВАННЯ ОПЕРАЦІЙ; ТРАНСПОРТУВАННЯ	52085	18,0
C	ХІМІЯ. МЕТАЛУРГІЯ	52007	18,0
D	ТЕКСТИЛЬ ТА ПАПІР	2682	1,0
E	БУДІВНИЦТВО	16711	5,6
F	МАШИНОБУДУВАННЯ. ОСВІТЛЮВАННЯ. ОПАЛЮВАННЯ. ЗБРОЯ. ПІДРИВНІ РОБОТИ	28912	10,0
G	ФІЗИКА	39570	13,4
H	ЕЛЕКТРИКА	11565	4,0
	Усього патентів	290746	100,0

Таким чином, пошук за розділами бази даних виявив 290 746 патентів, що становить 118,8 % патентів, внесених до державного реєстру. Тобто в базі даних на 45 925 патентів більше, ніж зареєстровано в державному реєстрі. Розбіжності зі статистичними даними державного реєстру пояснюються тим, що багато заявників зазначають у своїх заявках на отримання патенту кілька розділів/класів/підкласів МПК, тому патент може обліковуватися в різних розділах/класах/підкласах.

Проте фахівців ОПК, які займаються розробкою ОВТ, можуть зацікавити не всі розділи та класи і підкласи МПК. Тому ми будемо досліджувати лише ті розділи та класи і підкласи бази даних, що можуть містити патенти стосовно створення нових матеріалів, продуктів, процесів, пристроїв, прогресивних технологій, нових видів виробництва, продукції та технологічних процесів, що мають важливе оборонне чи економічне значення або суттєво впливають на національну безпеку України. Для отримання відповідних даних почергово вводимо індекс МПК відповідного розділу/класу/підкласу та за результатами пошуку фіксуємо кількість патентів, вказаних у зазначеному розділі/класі/підкласі.

З метою ілюстрації нашого підходу до кількісного аналізу бази даних наведемо для прикладу розгляд патентів за класами і підкласами розділу Н «Електрика».

Розділ містить 6 класів:

- Н01 Основні електричні елементи;
- Н02 Генерування, перетворювання або розподілення електричної енергії;
- Н03 Електронні схеми загального призначення;
- Н04 Техніка електричного зв'язку;
- Н05 Засоби електротехніки, не охоплені іншими класами;
- Н99 Об'єкти, не охоплені іншими класами цього розділу.

У ході проведення якісного аналізу патентів з метою віднесення їх до сфери

національної безпеки фахівці в галузі електрики розглядатимуть, можливо, патенти, що містяться в усіх класах цього розділу. Однак нашим завданням є розглянути можливий підхід для визначення загальної кількості патентів, які потенційно можуть належати до сфери національної безпеки. Тому вибираємо класи/підкласи, які, на наш погляд, можуть із більшою ймовірністю містити патенти, важливі для національної безпеки. Акцентуємо увагу, що такий підхід обрано лише з однією метою – визначити можливу кількість патентів, які потенційно можуть розглядатися на предмет віднесення їх до сфери національної безпеки.

З огляду на зазначене, для подальшого аналізу з урахуванням підкласів ми відібрали такі:

Н02 Генерування, перетворювання або розподілення електричної енергії;

Н04 Техніка електричного зв'язку.

Клас Н02 Генерування, перетворювання або розподілення електричної енергії містить 8 підкласів:

Н02В щити, підстанції або комутаційні пристрої для підведення або розподілення електричної енергії;

Н02G прокладання електричних кабелів або ліній, або скомбінованих оптичних та електричних кабелів або ліній;

Н02H аварійні захисні схеми;

Н02J схеми або системи для підведення або розподілення електричної енергії; системи для накопичування електричної енергії;

Н02К динамоелектричні машини;

Н02М пристрої для перетворювання змінного струму в змінний, змінного струму в постійний або постійного струму в постійний і призначені для використання в електричних мережах або подібних системах енергопостачання; перетворювання вхідної енергії постійного або змінного струму в пульсуючу вихідну енергію; керування або регулювання цих пристроїв;

H02N електричні машини, не охоплені іншими класами;

H02P керування або регулювання електричних двигунів, генераторів або динамоелектричних перетворювачів; керування трансформаторами, реакторами або дроселями.

На наш погляд, фахівців ОПК потенційно могли б зацікавити патенти з двох підкласів:

H02J схеми або системи для підведення або розподілення електричної енергії; системи для накопичування електричної енергії;

H02P керування або регулювання електричних двигунів, генераторів або динамоелектричних перетворювачів; керування трансформаторами, реакторами або дроселями.

Результати аналізу зазначеного класу з урахуванням визначених підкласів наведено в таблиці 2.

Клас H04 Техніка електричного зв'язку містить 10 підкласів:

H04B передавання сигналів;

H04H радіомовлення;

H04J багатоканальний зв'язок;

H04K секретний зв'язок; створювання штучних перешкод у системах зв'язку;

H04L передавання дискретної інформації, наприклад телеграфний зв'язок;

H04M телефонний зв'язок;

H04N передавання зображення, наприклад телебачення;

H04Q вибирання;

H04R гучномовці, мікрофони, звукознімачі або подібні до них електромеханічні перетворювачі звуку; слухові апарати; системи для публічних виступів;

H04S стереофонічні системи.

Для подальшого аналізу ми відібрали 4 підкласи:

H04B передавання сигналів;

H04H радіомовлення;

H04J багатоканальний зв'язок;

H04K секретний зв'язок; створювання штучних перешкод у системах зв'язку.

Результати аналізу вказаного класу з урахуванням визначених підкласів наведено в таблиці 3.

Отже, у визначених підкласах, які ми віднесли до потенційно важливих для сфери національної безпеки, міститься 1201 патент для подальшого якісного аналізу, що становить третину патентів класу і лише 10,4 % загальної кількості патентів розділу.

Застосовуючи зазначений підхід, ми розглянули також інші розділи бази даних. У таблиці 4 наведено розподіл патентів за класами розділів з урахуванням підкласів, які, на наш погляд, можуть зацікавити фахівців ОПК та в подальшому розглядатися на предмет віднесення до сфери національної безпеки і оборони (далі — НБіО).

Таблиця 2

Розподіл патентів за класом H02 Генерування, перетворювання або розподілення електричної енергії

Підклас	Назва підкласу	К-ть патентів	Відсоток загальної к-ті патентів розділу
H02J	схеми або системи для підведення або розподілення електричної енергії; системи для накопичування електричної енергії	626	
H02P	керування або регулювання електричних двигунів, генераторів або динамоелектричних перетворювачів; керування трансформаторами, реакторами або дроселями	530	
	Кількість патентів у класі	4454	38,5 розд.
	Кількість патентів у класі для НБіО	1156	26,0 класу

Таблиця 3

Розподіл патентів за класом Н04 Техніка електричного зв'язку

Підклас	Назва підкласу	К-ть патентів	% загальної к-ті патентів
Н04В	передавання сигналів	954	
Н04Н	радіомовлення	18	
Н04J	багатоканальний зв'язок	170	
Н04К	секретний зв'язок; створювання штучних перешкод у системах зв'язку	59	
	Кількість патентів у розділі	11565	4,0
	Кількість патентів у класі	3287	28,4 розд.
	Кількість патентів у класі для НБіО	1201	36,5 класу 10,4 розд.

Таблиця 4

Розподіл патентів за класами розділів з урахуванням підкласів

Розділ	Назва розділу	К-ть патентів у розділі	% загальної к-ті патентів
В	Виконання операцій; транспортування	52085	18,0
	Кількість патентів у розділі для НБіО	15205	27,6 розділу
	Кількість патентів у класах розділу для НБіО	9829	17,8 розділу
С	Хімія. Металургія	52007	18,0
	Кількість патентів у розділі для НБіО	11022	21,2 розділу
	Кількість патентів у класах розділу для НБіО	6622	12,7 розділу
Е	Будівництво	16711	5,6
	Кількість патентів у розділі для НБіО	3820	22,8 розділу
	Кількість патентів у класах розділу для НБіО	1236	7,4 від розділу
F	Машинобудування. Освітлювання. Опалювання. Зброя. Підривні роботи	28912	10,0
	Кількість патентів у розділі для НБіО	16963	58,7 розділу
	Кількість патентів у класах розділу для НБіО	8323	28,8 розділу
G	Фізика	39570	13,4
	Кількість патентів у розділі для НБіО	39475	99,8 розділу
	Кількість патентів у класах розділу для НБіО	13268	33,5 розділу
Н	Електрика	11565	4,0
	Кількість патентів у розділі для НБіО	7 741	66,9 розділу
	Кількість патентів у класах розділу для НБіО	2 357	30,4 розділу
	Усього патентів у базі	290 746	100,0
	Усього патентів у розділах для НБіО	94 226	32,4
	Усього патентів у класах розділах для НБіО	41633	14,3

За результатами кількісного аналізу визначених розділів виявлено 94 226 патентів, які потенційно можливо розглядати на предмет віднесення до сфери національної безпеки і оборони, що становить 32,4 % загальної кількості патентів у спеціалізованій базі.

Проте, якщо аналізувати за класами визначених розділів, то кількість таких патентів становить уже **41 633**, тобто лише **14,3 %** загальної кількості патентів у спеціалізованій базі даних. А якщо врахувати, що для сфери національної безпеки і оборони потенційно цікавими можуть бути лише патенти на винаходи, а не корисні моделі, які не підлягають кваліфікаційній експертизі, тобто патент на корисну модель видається під відповідальність авторів, то це буде становити приблизно 7 %. А з врахуванням дублювання патентів у базі та патентів, що вже втратили чинність, то кількість патентів, які можуть підлягати подальшому якісному, більш детальному та поглибленому аналізу стосовно можливості віднесення їх до сфери національної безпеки і оборони, становитиме не більше 2 % загальної кількості патентів у спеціалізованій базі даних. Тобто лише близько 6 тис. патентів можуть підлягати подальшому якісному аналізу. І це за весь період незалежності України з 1992 року. Таким чином, ні про які десятки тисяч патентів щорічно не може йтися.

Ми провели лише попередній кількісний аналіз щодо визначення можливої кількості патентів, які потенційно можуть розглядатися на предмет віднесення до сфери національної безпеки і оборони, і з великою ймовірністю встановили, що таких об'єктів близько 6 тисяч. Подальший якісний аналіз визначених патентів суттєво зменшить цю кількість, на нашу думку, до кількох сотень патентів. Ще стільки ж можуть становити секретні патенти, які ми не в змозі проаналізувати. Тобто кількість патентів, що можуть бути віднесені до сфери національної безпеки і оборони, становить приблизно не біль-

ше тисячі, а можливо, набагато менше. Однак, якщо таких патентів буде навіть кілька десятків, усе одно необхідно їх виявити та забезпечити якщо не право власності держави, то хоча б належний контроль з боку держави за їх використанням з метою недопущення передачі за безцінь, що може загрожувати національній безпеці.

Для вирішення цього завдання необхідно визначити групу експертів і розробити критерії, за якими вони могли б відібрати та оцінити патенти стосовно можливості віднесення їх до сфери національної безпеки.

Висновки.

1. В Україні не так багато патентів, які дійсно можуть бути важливими з огляду національної безпеки і оборони, тим важливіше для держави не лишати їх без своєї уваги та контролю.
2. З цією метою необхідно розробити та затвердити закон про ОПІВ у сфері національної безпеки і оборони, у якому передбачити:
  - визначення ОПІВ, що мають належати до сфери національної безпеки і оборони;
  - критерії віднесення ОПІВ до сфери національної безпеки і оборони;
  - порядок оцінки ОПІВ для віднесення їх до сфери національної безпеки;
  - державний орган, який повинен опікуватися цими питаннями та здійснювати контроль за використанням визначених ОПІВ. ♦

Список використаних джерел / List of references

1. Конституція України.
URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-вр>.
2. Про оборону України : Закон України від 06.12.1991 р. № 1932.
URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/main/1932-12>.
3. Бегма В. М. Військово-технічне співробітництво в умовах глобалізації : український вимір : зб. мат-лів круглого столу ; за заг. ред. О. В. Литвиненка. Київ : НІСД, 2011. 80 с. URL: <http://www.niss.gov.ua>.
4. Єфетова К. Ф., Завгородня М. Ю. Вплив потенціалу оборонно-промислового комплексу на розвиток високотехнологічного виробництва національної економіки Стратегічна панорама. № 1 (38). 2010. С. 116–127.
5. Фролов Андрей. Украина поставила Китаю средства РЭБ, двигатели для танков и десантных кораблей. URL: http://vprk.name/news/48576_ukraina_postavila_kitayu_sredstva_reb_dvigateli_dlya_tankov_i_desatnyih_korablei.html.
6. Бадрак В. В. Експорт XXI : ставки на технології. Дзеркало тижня. № 2. 2003.
7. Бегма В. М. Військово-технічна та оборонно-промислова політика України в сучасних умовах : аналіт. доп. ; за заг. ред. В. М. Бегми. Київ : НІСД, 2013. 112 с.
8. Андрощук Г. О. Захист результатів інтелектуальної діяльності в оборонно-промисловому комплексі України : стан та проблеми.
URL: <http://www.cacds.org.ua/ru/comments/639>.
9. Андрощук Г. О. Державне регулювання відносин у сфері службового винахідництва : економіко-правовий аспект. Київ : Лазурит-Поліграф. 2012. 140 с.
10. Капица Ю. М. Проблеми розподілу прав інтелектуальної власності між міністерствами, організаціями-виконавцями та творцями під час виконання НДДКР, що фінансуються за рахунок бюджетних коштів. Актуальні аспекти договірних відносин у сфері інтелектуальної власності : зб. матеріалів наук.-практ. семінару. Київ. НДІ ІВ НАПрНУ, Лазурит-Поліграф, 2010. С. 44–59.
11. Падучак Б. М. Майнові права інтелектуальної власності на технологію, що створена за рахунок коштів державного бюджету. Актуальні аспекти договірних відносин у сфері інтелектуальної власності : зб. матеріалів наук.-практ. семінару. Київ. НДІ ІВ НАПрНУ, Лазурит-Поліграф, 2010. С. 19–34.
12. Капица Ю. М. Проблемы распределения прав на создаваемые объекты интеллектуальной собственности между ученым, научной организацией и министерством, ведомством. Патентная система и система охраны авторских прав для ученых и научных организаций: практические вопросы : материалы междунар. семинара ВОИС, НАН Украины. Киев, 1997. С. 32–42.
13. Андрощук Г. О. Регулювання прав на інтелектуальну власність, створену за рахунок державних коштів : зарубіжний досвід. Актуальні проблеми охорони інтелектуальної власності : 8-ма Міжнародна наук.-практ. конф. Мат-ли виступів. Алушта, 6–11 вересня 2004 р. С. 57–67.
14. Андрощук Г. О. Комерціалізація результатів інтелектуальної діяльності, створених за кошти держбюджету. Інтелектуальна власність. № 10. 201. С. 28–36.
15. Андрощук Г. А. Коммерциализация результатов исследовательской деятельности : зарубежный опыт государственной поддержки. Актуальные проблемы интеллектуальной собственности : 13-я Международная науч.-практич. конференция. Ялта, 1–5 сентября 2008 г. С. 47–60.
16. Економіко-правові теоретичні та практичні аспекти переходу економіки України на інноваційну модель розвитку : монографія / О. П. Орлюк, О. Б. Бутнік-Сіверський, Н. М. Мироненко та ін. Київ. Лазурит-Поліграф, 2010. С. 237–247.

17. Цибульов П. М. Розподіл майнових прав на об'єкти інтелектуальної власності, що створені з використанням державних коштів. Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності. Випуск 1, Т. 2. Інститут інтелектуальної власності Національного університету «Одеська юридична академія», Київ. 2012.
18. Зайківський О. Б. Проблеми захисту державних інтересів у сфері інтелектуальної власності при розробці та модернізації озброєння та військової техніки за державним оборонним замовленням : матеріали міжвідомчої наук.-практ. конференції, 2009 р. Київ. ЦНДІ ОВТ ЗСУ, 2010. С. 253–258.
19. Зайківський О. Б., Наконечний В. С., Турчин В. М. Право держави на інтелектуальну власність — міф чи реальність? : зб. наук. праць ЦНДІ ОВТ ЗСУ. № 16. Київ : ЦНДІ ОВТ ЗСУ, 2010. С. 168–175.
20. Зайківський О. Б., Оністрат О. А., Лотоха Л. М. Інтелектуальна власність і держава Теорія і практика інтелектуальної власності. № 4. 2014. С. 41–52
21. Зайківський О. Б., Оністрат О. А., Бондарчук М. В. Держава як суб'єкт права інтелектуальної власності : зб. наук. праць ЦНДІ ОВТ ЗС України. № 1 (56). 2015. С. 36–45.
22. Зайківський О. Б., Оністрат О. А., Бондарчук М. В., Турчин В. М., Лотоха Л. М., Чернобай О. В. Охорона інтелектуальної власності у військово-технічній сфері : монографія. Київ. ВД Дмитра Бураго. 2015. 560 с.
23. Зайківський О. Б. Захист інтересів держави щодо інтелектуальної власності. Питання інтелектуальної власності : зб. наук. праць. Київ. НДІ ІВ НА-ПрНУ, Інтерсервіс. 2016. Вип. 14.
24. Зайківський О. Б., Оністрат О. А. Питання інтелектуальної власності в дослідженнях проблем національної безпеки. Теорія і практика інтелектуальної власності. № 1, 2018. С. 41–52.
25. Грінченко С. У пошуках нових стратегій. Акцент : національна безпека України. №№ 9–10. 2005.
26. Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій : Закон України від 14.09.06 р. № 143. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/143-16>.
27. Цивільний кодекс України, від 16.01.2003 р. Голос України. 2003. № 45. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/435-15/print1452597396210285>.
28. Веб-сайт державного підприємства Український інститут інтелектуальної власності. URL: <http://www.uipv.org/ua/vsjo.html>.
29. Спеціалізована база даних Винаходи (корисні моделі) в Україні. URL: <http://base.uipv.org/searchINV/>.

1. Konstytsiia Ukrainy. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-vr>.
2. Pro oboronu Ukrainy : Zakon Ukrainy vid 06.12.1991 r. № 1932. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/main/1932-12>.
3. Behma V. M. Viiskovo-tekhnichne spivrobitnytstvo v umovakh hlobalizatsii : ukrainskyi vymir : zb. mat-liv kruhloho stolu ; za zah. red. O. V. Lytvynenka. Kyiv : NISD, 2011. 80 s. URL: <http://www.niss.gov.ua>.
4. Iefetova K. F., Zavhorodnia M. Yu. Vplyv potentsialu oboronno-promyslovoho kompleksu na rozvytok vysokotekhnolohichnoho vyrobnytstva natsionalnoi ekonomiky Stratehichna panorama. № 1 (38). 2010. S. 116–127.
5. Frolov Andrei. Ukrayna postavyla Kytaiu sredstva RƏB, dyvhately dlia tankov y desatnykh korablei. URL: http://vpk.name/news/48576_ukraina_postavila_kytayu_sredstva_reb_dvigateli_dlya_tankov_i_desatnykh_korablei.html.
6. Badrak V. V. Eksport XXI : stavky na tekhnolohii. Dzerkalo tyzhnia. № 2. 2003.
7. Behma V. M. Viiskovo-tekhnichna ta oboronno-promyslava polityka Ukrainy v suchasnykh umovakh : analit. dop. ; za zah. red. V. M. Behmy. Kyiv : NISD, 2013. 112 s.

8. Androshchuk H. O. *Zakhyst rezultativ intelektualnoi diialnosti v oboronno-promyslovomu kompleksi Ukrainy : stan ta problemy.*
URL: <http://www.cacds.org.ua/ru/comments/639>.
9. Androshchuk H. O. *Derzhavne rehuliuвання vidnosyn u sferi sluzhbovoho vynakhidnytstva : ekonomiko-pravovyi aspekt.* Kyiv : Lazuryt-Polihraf, 2012. 140 s.
10. Kapitsa Yu. M. *Problemy rozpodilu prav intelektualnoi vlasnosti mizh ministerstvamy, orhanizatsiiamy-vykonavtsiamy ta tvortsiamy pid chas vykonannya NDDKR, shcho finansuiutsia za rakhunok biudzhetnykh koshtiv. Aktualni aspekty dohovirnykh vidnosyn u sferi intelektualnoi vlasnosti : zb. materialiv nauk.-prakt. seminaru.* Kyiv. NDI IV NAPrNU, Lazuryt-Polihraf, 2010. S. 44–59.
11. Paduchak B. M. *Mainovi prava intelektualnoi vlasnosti na tekhnolohiiu, shcho stvorena za rakhunok koshtiv derzhavnogo biudzhetu. Aktualni aspekty dohovirnykh vidnosyn u sferi intelektualnoi vlasnosti : zb. materialiv nauk.-prakt. seminaru.* Kyiv. NDI IV NAPrNU, Lazuryt-Polihraf, 2010. S.19–34.
12. Kapytsa Yu. M. *Problemy raspredeleniya prav na sozdavaemye ob'ekty yntellektualnoi sobstvennosti mezhdru uchenym, nauchnoi orhanyzatsiei y mynysterstvom, vedomstvom. Patentnaia sistema y sistema okhrany avtorskykh prav dlia uchenykh y nauchnykh orhanyzatsyi: praktycheskye voprosy : materyaly mezhdunar. semynara VOYS, NAN Ukrainy.* Kyev, 1997. S. 32–42.
13. Androshchuk H. O. *Rehuliuвання prav na intelektualnu vlasnist, stvorenu za rakhunok derzhavnykh koshtiv : zarubizhnyi dosvid. Aktualni problemy okhorony intelektualnoi vlasnosti : 8-ma Mizhnarodna nauk.-prakt. konf. Mat-ly vystupiv.* Alushta, 6–11 veresnia 2004 r. S. 57–67.
14. Androshchuk H. O. *Komertsializatsiia rezultativ intelektualnoi diialnosti, stvorenykh za koshty derzhbiudzhetu. Intelektualna vlasnist. № 10. 201. S. 28–36.*
15. Androshchuk H. A. *Kommertsyalyzatsiia rezultatov yssledovatel'skoi deiatelnosti : zarubezhnyi opyt hosudarstvennoi podderzhky. Aktualnye problemy yntellektualnoi sobstvennosti : 13-ya Mezhdunarodnaia nauch.-praktych. konferentsiia. Yalta, 1-5 sentiabria 2008 h. S. 47–60.*
16. *Ekonomiko-pravovi teoretychni ta praktychni aspekty perekhodu ekonomiky Ukrainy na innovatsiinu model rozvytku : monohrafiia / O. P. Orliuk, O. B. Butnik-Siverskyi, N. M. Myronenko ta in.* Kyiv. Lazuryt-Polihraf, 2010. S. 237–247.
17. Tsybulov P. M. *Rozpodil mainovykh prav na obiekty intelektualnoi vlasnosti, shcho stvoreni z vykorystanniam derzhavnykh koshtiv. Teoretychni i praktychni aspekty ekonomiky ta intelektualnoi vlasnosti. Vypusk 1, T. 2. Instytut intelektualnoi vlasnosti Natsionalnoho universytetu «Odeska yurydychna akademiia», Kyiv. 2012.*
18. Zaikivskyi O. B. *Problemy zakhystu derzhavnykh interesiv u sferi intelektualnoi vlasnosti pry rozrobtsi ta modernizatsii ozbroiennia ta viiskovoi tekhniky za derzhavnym oboronnym zamovlenniam : materialy mizhvidomchoi nauk.-prakt. konferentsii, 2009 r.* Kyiv. TsNDI OVT ZSU, 2010. S. 253–258.
19. Zaikivskyi O. B., Nakonechnyi V. S., Turchyn V. M. *Pravo derzhavy na intelektualnu vlasnist — mif chy realnist? : zb. nauk. prats TsNDI OVT ZSU. № 16. Kyiv : TsNDI OVT ZSU, 2010. S. 168–175.*
20. Zaikivskyi O. B., Onistrat O. A., Lotokha L. M. *Intelektualna vlasnist i derzhava Teoriia i praktyka intelektualnoi vlasnosti. № 4. 2014. S. 41–52*
21. Zaikivskyi O. B., Onistrat O. A., Bondarchuk M. V. *Derzhava yak subiekt prava intelektualnoi vlasnosti : zb. nauk. prats TsNDI OVT ZS Ukrainy. № 1 (56). 2015. S. 36–45.*
22. Zaikivskyi O. B., Onistrat O. A., Bondarchuk M. V., Turchyn V. M., Lotokha L. M., Chernobai O. V. *Okhorona intelektualnoi vlasnosti u viiskovo-tekhnichnii sferi : monohrafiia. Kyiv. VD Dmytra Buraho. 2015. 560 s.*
23. Zaikivskyi O. B. *Zakhyst interesiv derzhavy shchodo intelektualnoi vlasnosti. Pytannia intelektualnoi vlasnosti : zb. nauk. prats. Kyiv. NDI IV NAPrNU, Inter-servis. 2016. Vyp. 14.*

24. Zaikivskiy O. B., Onistrat O. A. *Pytannia intelektualnoi vlasnosti v doslidzhenniakh problem natsionalnoi bezpeky. Teoriia i praktyka intelektualnoi vlasnosti. № 1, 2018. S. 41–52.*
25. Hrinchenko S. *U poshukakh novykh stratehii. Aktsent : natsionalna bezpeka Ukrainy. №№ 9–10. 2005.*
26. *Pro derzhavne rehuliuвання diialnosti u sferi transferu tekhnolohii : Zakon Ukrainy vid 14.09.06 r. № 143. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/143-16>.*
27. *Tsyvilnyi kodeks Ukrainy, vid 16.01.2003 r. Holos Ukrainy. 2003. № 45. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/435-15/print1452597396210285>.*
28. *Veb-sait derzhavnogo pidpriemstva Ukrainyskyi instytut intelektualnoi vlasnosti. URL: <http://www.uipv.org/ua/vsjogo.html>.*
29. *Spetsializovana baza danykh Vynakhody (korysni modeli) v Ukraini. URL: <http://base.uipv.org/searchINV/>.*

Надійшла до редакції 20.03.2019 року

Зайковський А., Оністрат А. Относительно объектов права интеллектуальной собственности, которые могут принадлежать к сфере национальной безопасности и обороны. Рассмотрены объекты права интеллектуальной собственности, которые могут принадлежать к сфере национальной безопасности и обороны, а также проведен предварительный количественный анализ по определению возможного количества патентов, которые потенциально могут рассматриваться на предмет отнесения к сфере национальной безопасности и обороны. Указано на необходимость принятия закона об объектах права интеллектуальной собственности в сфере национальной безопасности и обороны.

Ключевые слова: интеллектуальная собственность, сфера национальной безопасности и обороны, объекты права интеллектуальной собственности, вооружение и военная техника, международная патентная классификация

Zaikivskiy O., Onistrat O. Objects of the intellectual property rights, which can go to the sphere of national security & defense. The objects of intellectual property rights that may belong to the national security sphere are considered, and a preliminary quantitative analysis has been carried out to determine the number of patents that could potentially be related to the sphere of national security and defense in the development of weapons and military equipment. For the analysis of patents for inventions and useful models, a specialized database of Ukrpatent «Inventions (useful models) in Ukraine» was used.

A preliminary quantitative analysis was carried out to determine the number of patents that could potentially be considered for referring to the sphere of national security and defense, which determined that such objects could be no more than a thousand.

The necessity of identifying patents that can be classified as national security and defense is indicated and to ensure proper control by the state for their use in order to prevent the transfer for next to nothing that could threaten national security.

Key words: intellectual property, sphere of national security and defense, objects of intellectual property rights, armament and military equipment, international patent classification